
DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2024.02.025>

УДК: 330.1:330.3

JEL: D24, D30, D31, O33, P49, P51

Ігор Бутирін

ЛОГІКА ТРАНСФОРМАЦІЇ РОЗПОДІЛЬЧИХ ВІДНОСИН ПРИ ПЕРЕХОДІ ВІД ІНДУСТРІАЛЬНО-РИНКОВОЇ ДО ІНФОРМАЦІЙНО-МЕРЕЖЕВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розкрито логіку трансформації розподільчих відносин при переході від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої економіки. Досліджено, що інформація стає основним продуктом і ресурсом виробництва, який може бути доступним для привласнення кожним. Така трансформація визначає нові відносини власності та співвідношення між виробництвом і споживанням, де один продукт може бути реалізовано багаторазово в умовах ринку, що спричиняє зростання нерівності в доходах і формування нових закономірностей у розвитку розподільчих відносин. Ця динаміка впливає на економічну структуру суспільства, розподіл багатства та доступ до ресурсів, що має значний вплив на соціально-економічний розвиток країни. Звертається увага на суперечливий вплив нових технологій на механізм розподільчих відносин. З одного боку, це може бути фактором підвищення продуктивності. Однак це також може призвести до посилення нерівності, оскільки частина населення залишається відстороненою від можливостей, що надають нові технології. Таким чином, важливо розглядати не лише переваги, а й ризики, пов'язані з упровадженням нових технологій з метою забезпечення справедливого та сталого розвитку суспільства.

К л ю ч о в і с л о в а : розподільчі відносини, економічна трансформація, інформаційно-мережева економіка, нерівність, інформація, соціально-економічний розвиток.

Бутирін Ігор Олександрович (i.butyryn523@gmail.com), аспірант економічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-0904-4581>

Цитування: Бутирін І. О. Логіка трансформації розподільчих відносин при переході від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої економіки. *Економічна теорія*. 2024. № 2. С. 25–44. DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2024.02.025>

© І. Бутирін, 2024

ISSN 1811-3141. *Економічна теорія*. 2024. № 2: 25–44

THE LOGIC OF TRANSFORMATION OF DISTRIBUTION RELATIONS
IN THE TRANSITION FROM AN INDUSTRIAL MARKET
TO AN INFORMATION AND NETWORK ECONOMY

Ihor Butyrin (i.butyrin523@gmail.com), PhD student at the Faculty of Economics, V.N. Karazin Kharkiv National University, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-0904-4581>

The article elucidates the logic of the transformation of distribution relations in the transition from an industrial market to an information and network economy. It is demonstrated that information becomes the primary product and resource of production, which can be accessed by everyone. This transformation establishes new property relations and alters the relationship between production and consumption, where a single product can be sold multiple times in the market, thereby contributing to the increase in income inequality and the appearance of new patterns in distribution relations. This dynamic impacts the economic structure of society, wealth distribution, and resource accessibility, significantly influencing the socio-economic development of the country. Attention is drawn to the contradictory impact of new technologies on the mechanism of distributional relations. On one hand, they can enhance productivity, but on the other hand, they may exacerbate inequality as certain segments of the population may remain excluded from the opportunities afforded by new technologies. Therefore, it is crucial to consider not only the benefits but also the risks associated with the adoption of new technologies to ensure a fair and sustainable societal development.

Keywords: distribution relations, economic transformation, information and network economy, inequality, information, socio-economic development.

Сучасний світ характеризується постійними трансформаціями та динамічними змінами, що впливають на його структуру. Зміни у світі відображають еволюційний процес. Першочергово поняття еволюції, як правило, розглядають як біологічний процес. В цьому контексті О. Протасов зазначає: "Еволюція — це не стільки власне процес трансформації системи А в систему Б, скільки констатація того, що перша істотно відрізняється від другої, хоча відносно систем більш високого рівня обидві системи залишаються в тому самому класі, на тому самому рівні" (Протасов, 2016. С. 56). Тобто еволюційні процеси можна розглядати як взаємодію елементів різних систем, що визначають та направляють хід їхнього розвитку. Важливо акцентувати на тому, що еволюція є універсальним явищем, яке пронизує всі аспекти нашого світу. Тому цей процес означає не лише розвиток живої природи від молекул до складних екосистем, а й розвиток суспільства та економіки. Від моральних принципів до структури бізнесу, від формування культурних ідентичностей до виникнення нових технологій – у процесі еволюції відбувається адаптація суспільства до змін в економіці. Як відзначає

А. Гриценко: "Розвиток передбачає, що зберігається сутність явища (інакше воно б перетворилося в інше), а змінюються лише його форми" (Гриценко, 2020. С. 69). Таким чином, еволюція стає основою для розуміння та аналізу соціально-економічних процесів, віддзеркалюючи постійний рух та зміни елементів систем. Подібно до біологічного розвитку, економічні системи та соціальні структури піддаються постійній трансформації та адаптації до змін у середовищі. Цей процес є не лише виявом адаптивності, але й втіленням технологічної та творчої сили, яка призводить до змін у способі виробництва, розподілу ресурсів, форм власності та взаємодії між економічними суб'єктами. Тому дуже важливо розуміти логіку трансформації розподільчих відносин у контексті розвитку сутності у вигляді структурних елементів, які трансформуються від одних форм до інших.

На кожному етапі економічного розвитку, спостерігаючи суспільні трансформації, вчені брали під сумнів і переосмислювали традиційні моделі відносин. Історія економічних вчень свідчить, що кожен з таких етапів економічної думки відображає нові реалії, що виникають у суспільстві у певний період. Тому в процесі розвитку виникають різні погляди, які, з одного боку, суперечать один одному, а з іншого – відображають різні методи реалізації однієї цілі та фактично втілюють різні форми однієї сутності. Наприклад, в роботі А. Сміта "Дослідження про природу та причини добробуту народів" зазначається, що ринкова економіка є саморегулюючою системою (Smith, 1997). Отже, ринку повинна бути надана повна свобода вибору сфери діяльності, свобода конкуренції і свобода торгівлі, а державне втручання повинно бути зведене до мінімуму. Але затяжна економічна криза 1929–1933 років, яка характеризувалася масовим безробіттям, бунтами, нестабільністю в суспільстві, різким зниженням рівня життя, падінням національного доходу і т.д., вимагала якісно нових ідей, відмінних від попередніх підходів. Криза показала, що підходи, які відстоювала класична і неокласична школи недостатньо ефективні. Саморегулюючий ринковий механізм не працював. У цьому контексті Дж. Кейнс зробив суттєвий внесок у стабілізацію економічного середовища у своїй роботі "Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей". Оскільки

ринок не міг сам себе забезпечувати, Дж. Кейнс вважав, що його потрібно стимулювати за допомогою кредитно-грошової та бюджетно-фінансової політики (Keynes, 2021). Іншими словами, політика ґрунтувалася на широкому втручанні держави в економічні процеси. Отже, можна зазначити, що два різних підходи до регулювання економіки є різними формами досягнення однієї мети – забезпечення населення гідним рівнем життя. Кожен історичний період вимагав використання відповідних інструментів для досягнення цієї мети. У світлі розвитку економічної теорії необхідно розглядати прогрес як постійний процес, що базується на накопиченні попередніх досягнень та їхньому вдосконаленні в контексті викликів сучасності. Збереження досягнень минулого в майбутньому передбачає не лише утримання базових принципів та концепцій, а й їхнє адаптування до нових умов та відповідь на актуальні проблеми. Крім того, еволюція економічної думки вимагає постійного створення нових теоретичних моделей та методів аналізу, які відображають сучасні тенденції розвитку суспільства та економіки. Такий підхід сприяє розвитку інноваційних стратегій та розв'язанню складних економічних проблем, що виникають у світі. Таким чином, кожна нова ініціатива або дія має враховувати не лише історичний контекст і попередні досягнення, а й потреби сучасного суспільства та напрямки інноваційного розвитку. Тому необхідно розглядати логіку змін у контексті взаємозв'язків на фундаментальному рівні, де і відбуваються перетворення ключових компонентів, формуючи сучасні тенденції трансформації економічних систем та суспільства загалом. Такий процес містить у собі не лише технологічні зміни, а й соціально-економічні аспекти.

Розвиток технологій як каталізатор формування інформаційно-мережевої економіки

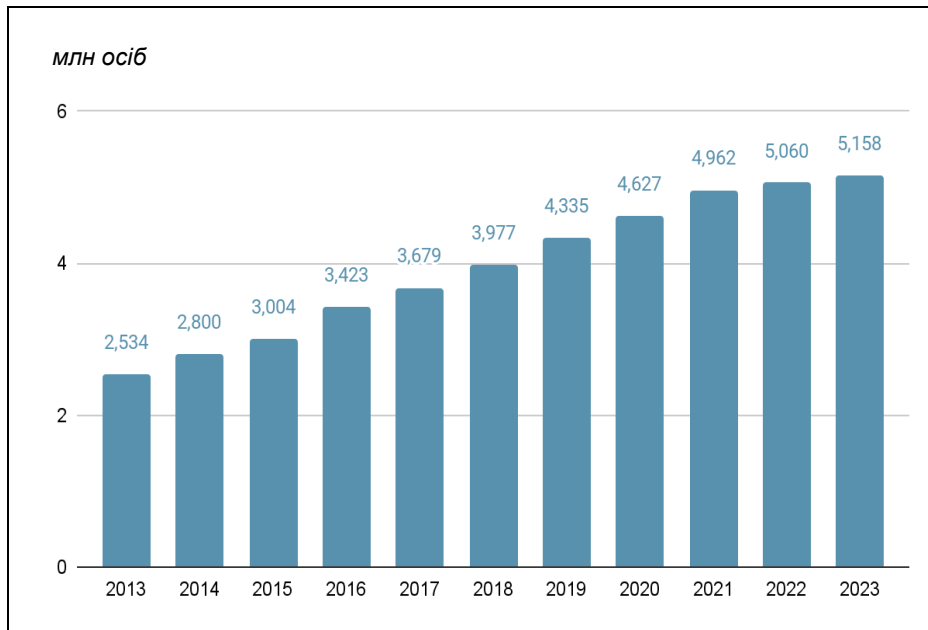
Цифрова трансформація розглядається як необхідний та невідмінний процес, що пов'язаний з технологічними змінами, що майже безумовно відбуваються в кожній економіці. В рамках економічної теорії, концепції, такі як неокласична теорія, теорія ендо-

генного зростання та еволюційна теорія зростання, узгоджуються у визнанні технологічних змін як ключового фактора економічного прогресу. Зокрема, теорія ендогенного зростання акцентує на ролі технологічних змін як важливого драйвера економічного зростання (Olczyk, Kuc-Czarnecka, 2022). Сучасна трансформація відбувається у способі організації суспільства, де ключову роль відіграють соціальні платформи в мережі Інтернет. Поява Інтернету, безсумнівно, є ключовим пунктом на шляху формування інформаційно-мережевої економіки у сучасному вигляді. Ця технологічна революція дозволила розширити обсяги обміну інформацією, зробивши їх доступними масам та зменшивши географічні обмеження. У наш час, Інтернет став не тільки платформою для обміну даними, але й основним інструментом для взаємодії між підприємствами, державними установами та індивідуальними користувачами. Слід відмітити, що розповсюдження Інтернету продовжує зростати з кожним роком, і на сьогодні у світі налічується 5,16 мільярдів користувачів (рис. 1)¹. Це означає, що 64,4% світового населення мають доступ до Інтернету. Також зростає кількість користувачів соціальних платформ. На момент другого кварталу 2023 року Facebook налічує приблизно три мільярди щомісячних активних користувачів, що робить його найбільш популярною соціальною мережею у світі (рис. 2)².

Для інформаційно-мережевої економіки є характерним розвиток не тільки інформації та мережі, а й технологій, таких як блокчейн для створення безпечних та децентралізованих транзакцій, штучний інтелект для оптимізації процесів та аналізу даних та інтернет речей для збільшення взаємодії між об'єктами, розширює обсяги обміну інформацією та перетворює традиційні підходи до розподілу ресурсів.

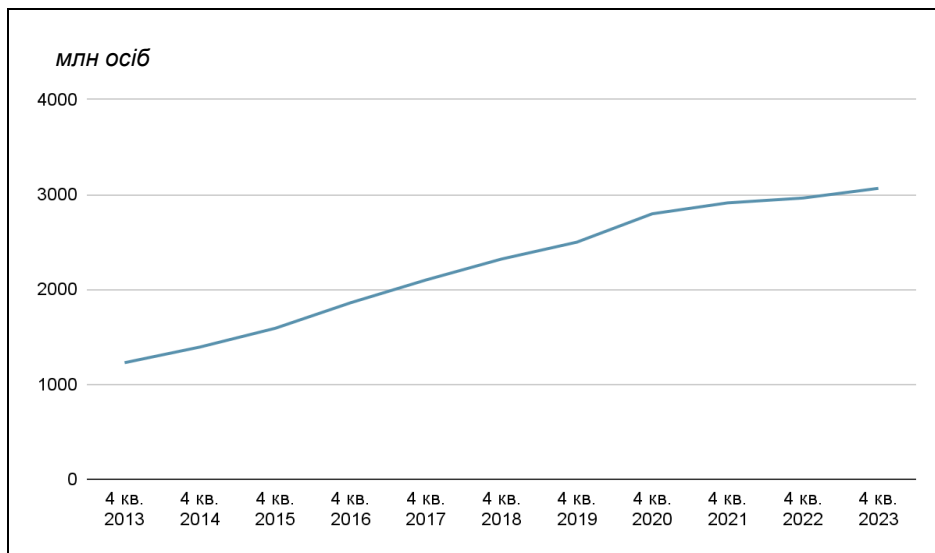
¹ Datareportal. (2023). Digital 2023: Global overview report. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-overview-report/>

² Statista. (2024). Number of monthly active Facebook users worldwide as of 4th quarter 2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>

Рисунок 1. Динаміка кількості користувачів Інтернету

Джерело: складено автором за даними: Datareportal. (2023). Digital 2023: Global overview report. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-overview-report>

Рисунок 2. Динаміка щомісячних активних користувачів Facebook у світі

Джерело: складено автором за даними: Statista. (2024). Number of monthly active Facebook users worldwide as of 4th quarter 2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>

Загалом у сучасній економічній думці існує багато думок учених щодо потенціалу цифрової трансформації для підвищення продуктивності праці та рівня життя населення. І. Яненкова відзначає, що ІТ-сектор є локомотивом цифрової індустріалізації в Україні. Вчена звертає увагу на те, що цифрова індустріалізація створює нові можливості для розвитку бізнесу та підприємництва незалежно від їхнього розміру чи географічного положення. Це сприяє утворенню нових ланцюжків доданої вартості, які не обмежені традиційними промисловими факторами, такими як географія чи доступ до капіталу. Тобто цифрова індустріалізація відкриває двері для малих підприємств та нових гравців на ринку, допомагаючи їм отримати доступ до нових ринків і конкурувати на рівних умовах з великими компаніями. Це може сприяти створенню більш справедливого розподілу багатства в суспільстві та сприяти збільшенню економічного благополуччя в цілому (Яненкова, 2023). Досить цікавим є проведений аналіз впливу диджиталізації на продуктивність на рівні компанії. Автори дослідили вплив цифрової трансформації на продуктивність праці. Дослідження базувалося на аналізі великого обсягу даних. Отримані результати свідчать про те, що цифрова трансформація суттєво впливає на продуктивність праці. Виявлено, що цей вплив має переважно позитивний характер, проявляючись у підвищенні ефективності праці та збільшенні виробничого потенціалу. Особливо значущим є вплив цифрової трансформації у країнах, які володіють високим рівнем розвитку цифрових технологій, де спостерігається більш виражена динаміка у підвищенні продуктивності праці порівняно з країнами, де розвиток цифрових технологій менш інтенсивний (Borowiecki et al., 2021).

За даними міжнародної консалтингової компанії McKinsey & Company, у 2022–2023 роках технологічні новатори швидко впроваджували генеративний штучний інтелект, вражаючи бізнес-лідерів, інвесторів і громадськість своєю здатністю створювати нові тексти та зображення, що нагадують ті, що могли б виглядати створеними людиною. Лише за п'ять днів один мільйон користувачів звернулися до ChatGPT, генеративної мовної моделі штучного інтелекту від OpenAI, яка здатна генерувати оригінальний вміст відповідно до під-

казок користувача. Як порівняти, Apple витратила понад два місяці, щоб досягти подібного рівня у впровадженні свого iPhone, Facebook зайняло десять місяців, а Netflix понад три роки, щоб створити аналогічну користувацьку базу (*McKinsey & Company, 2023*).

Дуже влучно підмітили К. Шледжевська та Р. Вулох, що інновації у сфері програмного забезпечення та контенту відіграють ключову роль у формуванні та еволюції сучасних організаційних структур та бізнес-моделей. Росте число підприємств, які здійснюють успішну адаптацію до цифрового середовища, максимально використовуючи потенціалу даних та мереж для вдосконалення своєї діяльності, дотримуючись стратегії "спочатку дані, а потім впровадження штучного інтелекту". Цифрові моделі та інноваційні рішення проникають майже у всі сфери економіки в різних країнах, від сектору послуг до виробництва та сільського господарства. Це призводить до значних трансформацій у функціонуванні ринків факторів виробництва, ринків товарів і послуг, фінансової сфери, діяльності підприємств, державних установ та домогосподарств. Споживання, виробництво та праця переживають істотні зміни завдяки масштабним цифровим трансформаціям, заснованим на аналізі та обробці великих обсягів даних та їхньому подальшому використанні у мережевому середовищі (*Sledziowska, Wloch, 2021*).

Трансформація структурних елементів розподільчих відносин

Всі блага здебільшого є результатом діяльності людини, а ця діяльність нерозривно пов'язана з процесом виробництва, тобто створення продуктів. Виробництво є фундаментом суспільного життя, його основною складовою. Це не лише процес створення різноманітних речей, які люди використовують у повсякденному житті, а й спосіб, яким забезпечуються потреби людей і розвивається суспільство. "Процес виробництва матеріальних і духовних благ являє собою трудову діяльність людей. Створені життєві блага здійснюють свій рух (економічний кругообіг) через усі сфери – виробництво, розподіл, обмін і споживання" (*Білецька та ін., 2009. С. 57*). В кожній економічній системі спосіб розподілу визначається не лише самим

процесом виробництва, але й соціально-економічними відносинами, що складаються в процесі цього виробництва. Важливо зазначити, що виробництво не лише виробляє блага для подальшого розподілу, а й формує можливості для такого розподілу, оскільки саме через нього відбувається створення цих благ. Отже, ми спостерігаємо не тільки окремі елементи, які послідовно впорядковані та проходять через певні етапи процесу, але й їхню взаємодію та вплив один на одного на кожному з цих етапів. "Адже у виробництві споживаються засоби виробництва (знаряддя праці, сировина, матеріали тощо) і робоча сила людини (її фізична, розумова енергія та ін.). Це є продуктивне споживання. З іншого боку, процес споживання створених благ виробляє саму людину, відновлює її сили, втрачену енергію, здатність до праці. Таким чином, не тільки виробництво включає в себе споживання, а і споживання є виробництвом" (Гриценко, 2020. С. 141).

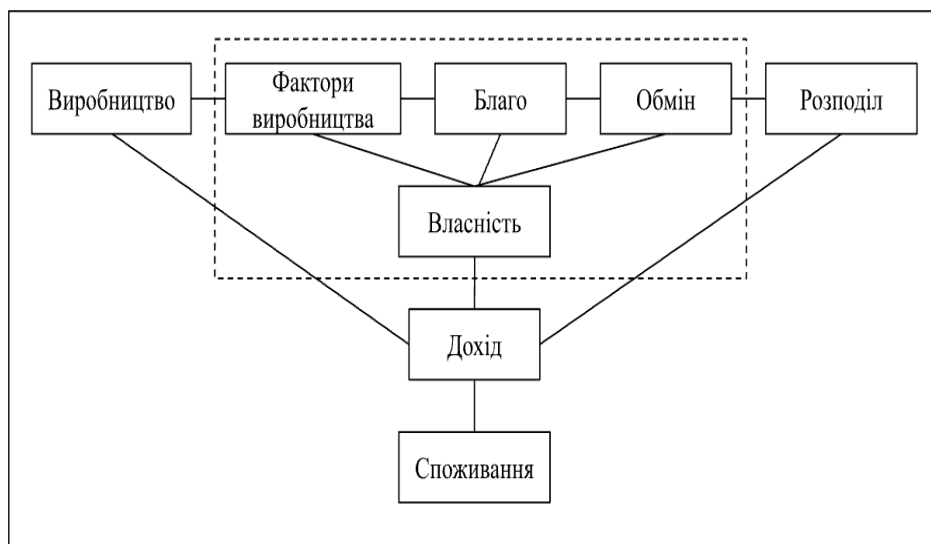
Виробництво також включає в себе внутрішні відносини між факторами виробництва. Наприклад, на підприємстві одні люди можуть бути власниками капіталу і отримувати прибуток від його експлуатації, тоді як інші, наймані працівники, отримувати зарплату за свою працю. Розподіл у межах виробництва також відображається в розподілі функцій та відповідальності між працівниками різних рівнів і спеціалізацій. Наприклад, керівники виробництва можуть мати владу над прийняттям стратегічних рішень і контролем за виробничими процесами, тоді як робітники на лінії здійснюють конкретні операції з виробництва. Крім того, розподіл у межах виробництва може бути визначений технологічними особливостями виробництва. Наприклад, в деяких виробничих процесах автоматизація може замінити ручну працю, що буде впливати на розподіл функцій та змінювати структуру зайнятості. Таким чином, розподіл у межах виробництва визначає форму та розміри доходу, який отримують різні учасники виробничого процесу.

Обмін є активною складовою виробництва. Наприклад, виробництво на підприємстві передбачає обмін робочими місцями та функціями між працівниками з різних відділів або ланок виробництва. Цей внутрішній процес обміну впливає на продуктивність та ре-

зультативність виробництва. Зовнішній процес зі свого боку може визначати, як саме вироблені продукти будуть розподілені між різними економічними агентами. Таким чином, обмін не тільки відображає результати виробництва, але й активно впливає на його хід та організацію.

Перехід від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої системи господарювання є ключовою складовою сучасних соціально-економічних трансформацій, які є результатом попереднього розвитку суспільства та визначають новий етап у його еволюції. Цей перехід проявляється у зміні форм факторів виробництва, власності, праці, блага, споживання, обміну і, як наслідок, у структурі та рівні доходів. Загальну сутність роботи механізму розподільчих відносин можна подати у вигляді схеми (рис. 3).

За такої трансформації складові елементи механізму функціонування розподільчих відносин зазнають змін, але зберігають свою сутність. Тобто загальна система розподілу набуває нові форми у процесі свого розвитку. Інформація та мережа є базовими умовами для створення інформаційно-мережевої системи. Одним із

Рисунок 3. Механізм функціонування розподільчих відносин

Джерело: складено автором.

підходів до концептуалізації інформації є антропоцентричний підхід, який визначає її як форму відображення. Цей підхід розглядає здатність предметів і явищ відображати інформацію, яку людина використовує для передачі чи зберігання (запам'ятовування). Проте важливо відзначити, що можливість отримання інформації як відображення не обмежується виключно людським сприйняттям (Маслов, 2016). Під час трансформації системи з індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої взаємовідносини переходять у віртуальний простір. Таким чином, інформацію доцільно розглядати з технічного погляду її відтворення. Як зазначає А. Маслов: "Стосовно комп'ютерної обробки даних, то під "інформацією" розуміють деяку послідовність семантичних (символічних) позначень (букв, цифр, закодованих графічних образів і звуків та інше), що несуть смислове навантаження і представлених для комп'ютера в зрозумілому вигляді. У кібернетиці "інформацією" вважають ту частину знань, що використовується для орієнтування, активної дії, управління, тобто з метою збереження, розвитку та вдосконалення системи" (Маслов, 2016. С. 22). Інформація є сукупністю відомостей і даних, які активно сприймаються з навколишнього середовища (вхідна інформація) та видаються у навколишнє середовище (вихідна інформація) або зберігаються всередині цієї інформаційної системи чи мережі. Інформація входить у відповідне їй середовище саме через мережу. Вона існує одночасно в усій структурі мережі та в кожній її локальній точці. Мережа в інформаційно-мережевій економіці є сукупністю взаємопов'язаних вузлів, які можуть передавати інформацію один одному. Слід зазначити, що інформація в інформаційно-мережевій системі має низку особливостей, які відрізняють її від інформації в традиційній економіці. По-перше, вона виступає як ключовий ресурс, а не лише як товар. Інформація є основою для виробництва, прийняття рішень, управління бізнесом та іншими аспектами господарювання. У традиційній економіці матеріальні ресурси частіше виступають основними. По-друге, відмінністю інформації в цьому контексті є її динамічний характер. Порівняно з традиційною економікою, де інформація може бути статичною, в інформаційно-мережевій економіці вона

набуває властивості постійного оновлення в реальному часі. По-третє, доступність та поширеність інформації є ще однією особливістю. У світі з великою кількістю джерел інформації вона може бути отримана з різних джерел у будь-який час.

Загальна сутність індустріально-ринкової економіки полягає у виробництві стандартних економічних благ, їх обміні на ринку відповідно до встановлених правил, а також у розподілі отриманих від виробництва результатів з урахуванням вартості використаних ресурсів. Ця модель економіки базується на приватній власності на виробничі засоби, використанні найманої праці та розподілі вартості і капіталу, де найманий працівник отримує вартість своєї праці у вигляді заробітної плати, а підприємець — додаткову вартість у вигляді прибутку. В інформаційно-мережевій економіці відбувається зміна парадигми щодо виробництва та розподілу ресурсів. Згідно з традиційними концепціями економіки, зростання обсягів виробництва зазвичай призводить до зниження витрат на одиницю продукції, що забезпечує зростання загальної ефективності виробництва. Однак у контексті інформаційно-мережевої економіки ефект масштабу постає у новому світлі завдяки мережевим взаємодіям та технологічним інноваціям. Наявність мережевих ефектів забезпечує економію від масштабу як з боку пропозиції, так і з боку попиту. За цим принципом збільшення обсягів виробництва або поширення мережі користувачів може призводити до зниження витрат на дистрибуцію товарів і послуг, а також зростання цінності послуги для кінцевих споживачів. Це відбувається завдяки розвитку інформаційних технологій та використанню великих обсягів даних для оптимізації роботи бізнес-процесів. У процесі розвитку інформаційно-мережевої економіки мережі стають все більш проникливими в різні сектори господарства, включаючи сфери виробництва, послуг, торгівлі та фінансів. Це призводить до змін у функціонуванні ринків і змішує традиційні границі між різними секторами економіки. Інформаційні технології та цифрові платформи стають основою для нових організаційних моделей та бізнес-стратегій, що дозволяють підприємствам оптимізувати процеси та збільшувати ефективність в умовах конкурентного середо-

вища. Отже, в такій системі відбувається зміна сутності блага, де інформація виступає як мережеве благо. Корисність цього блага виявляється через збільшення мережевих зв'язків. Це основна відмінність від економічного блага, сутність якого полягає в тому, щоб задовольнити фізичні потреби людини. А корисність цього блага зменшується за правилами граничної корисності. Слід зазначити, що мережеве благо може бути у власності кожного одночасно, на відміну від економічного блага. Цьому відповідає не приватна, а всезагальна власність, яка обов'язково конфліктує з приватною власністю. При цьому всезагальною стає і праця. Розвиток інформаційно-мережевих технологій трансформує характер праці, що призводить до глибоких змін у структурі зайнятості, змісті роботи та вимогах до кваліфікації працівників. У цьому новому економічному контексті акцент зміщується від традиційного фізичного виробництва до обробки та передачі інформації. Один із ключових аспектів полягає в тому, що вони сприяють зсуву фокуса з рутинних фізичних завдань на високорівневі інтелектуальні функції. Отже, інформаційно-мережева економіка відкриває нові можливості для розвитку бізнесу та створення цінності для споживачів, проте вона також кидає виклики, пов'язані з необхідністю адаптації до швидких змін у технологічному середовищі та нових економічних умовах.

Виклики сучасного механізму розподільчих відносин

Дійсно, цифрові технології надають компаніям нові інструменти для розробки, виробництва та продажу товарів і послуг, а людям – нові способи соціальної та економічної взаємодії. Проте логічним буде спочатку спрямувати увагу на загальний результат, використовуючи метод сходження від абстрактного до конкретного. У контексті розподільчих відносин одним із ключових показників є рівень життя населення. Стан середовища, в якому живе людина, є головним виміром соціально-економічного процесу, що відображає не лише матеріальне благополуччя, але й загальну якість життя та задоволення існуючих потреб. Цей показник виокремлюється унікаль-

ністю розподільчих відносин, які впливають на те, як ресурси, доходи та можливості розподіляються серед суспільства. У цьому контексті сутність методу розкривають дані звіту організації Oxfam International, де вказано, що 1% найзаможніших осіб світу володіє двома третинами світового багатства. Водночас понад 1,7 мільярда працездатних людей, які проживають у країнах з високою інфляцією, потерпають від стагнації заробітної плати. Відповідно до звіту, понад 820 мільйонів людей (приблизно 10% населення планети) стикаються з проблемою голоду, серед яких понад 60% – жінки та дівчата. Загальна ситуація свідчить про те, що людство стає свідком системної кризи, яка охоплює зміну клімату, зростання вартості життя і безпрецедентний спад рівня людського розвитку³. Ці дані підтверджують актуальність нерівності у світовому розподілі багатства та зростання рівня бідності. Звіт Oxfam International розкриває проблематику визначення підходів до забезпечення справедливого розподілу багатства та відображає багатогранність економічних та соціальних викликів, з якими стикається сучасне суспільство.

Майже 40% всієї світової зайнятості вже сьогодні напряму або опосередковано пов'язані зі сферою штучного інтелекту. Ця залежність особливо відчутна в країнах з розвиненою економікою, які, з одного боку, стикаються з більшими ризиками від переходу до штучного інтелекту, а з іншого – мають кращі можливості адаптуватися до переваг, які він може принести. У цих країнах понад 60% робочих місць вже сьогодні піддаються впливу штучного інтелекту, оскільки переважають завдання, які вимагають когнітивних здібностей (Cazzaniga et. al, 2024). Впровадження штучного інтелекту змінює форми виконання завдань, які раніше були відведені людям, передаючи їх на обробку інтелектуальними системами. Логічно, що це призводить до зменшення трудових доходів. Проте водночас штучний інтелект може підвищити цінність завдань, які не піддаються повній автоматизації, особливо у сферах, де є велика взаємодія між людиною та штучним інтелектом. Це може призвести до

³ Oxfam International. (2018). Richest 1 percent bagged 82 percent of wealth created last year – poorest half of humanity got nothing. URL: <https://www.oxfam.org/en/press-releases/richest-1-percent-bagged-82-percent-wealth-created-last-year-poorest-half-humanity>

змін у розподілі доданої вартості та попиту на робочу силу, на користь професій, де взаємодія зі штучним інтелектом досить велика, тоді як інші професії можуть втратити свою значущість. Крім того, впровадження штучного інтелекту може призвести до загального підвищення продуктивності, збільшення інвестицій та зростання загального попиту на робочу силу, що може частково компенсувати втрати трудових доходів, спричинені автоматизацією. Окремо слід відзначити такий вплив на молодіжну зайнятість. С. Тютюнникова та О. Бервено відзначають, що в останні десятиріччя динаміка безробіття серед молоді демонструє негативний тренд до зростання у переважній більшості країн, у тому числі в передових економіках світу, в яких процеси цифровізації набувають особливої інтенсивності. Зростання безробіття серед молоді призводить до зниження доходів, погіршує якість життя та неефективне використання людського капіталу (Тютюнникова, Бервено, 2021). Важливо відзначити, що молодь є одним із ключових ресурсів країни. Молодь має великий потенціал для інновацій, творчого мислення та енергії, що сприяє розвитку економіки та суспільства в цілому. Тенденція до зростання безробіття становить загрозу стійкому соціально-економічному розвитку, оскільки може призвести до збільшення бідності та змусити деяких молодих людей шукати альтернативні шляхи виживання.

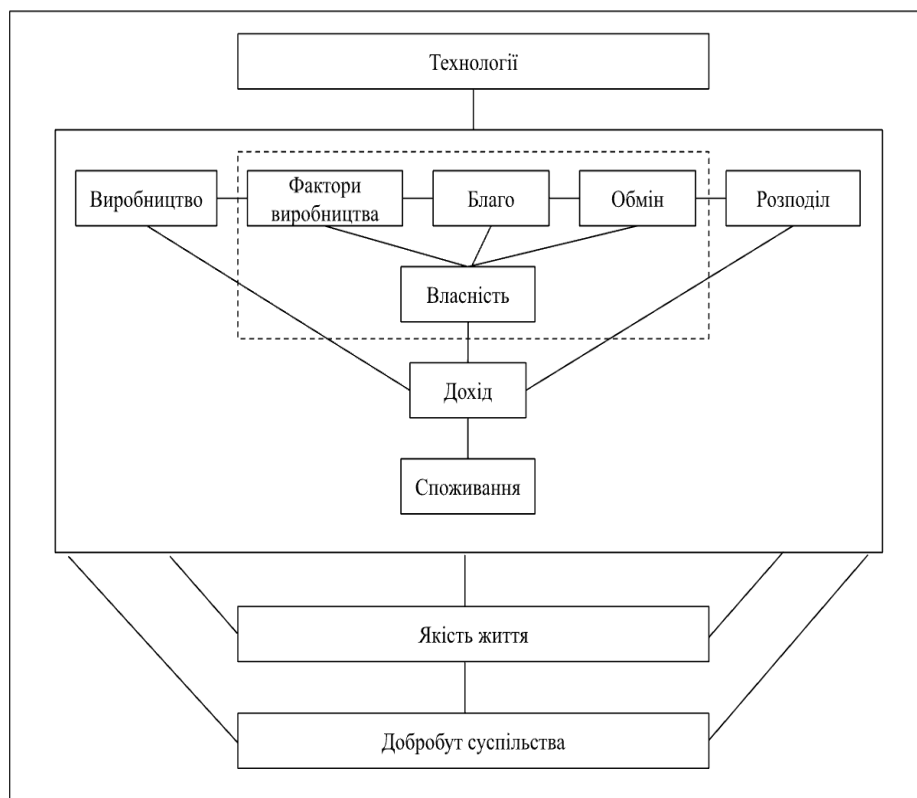
Таким чином, ми бачимо різні варіанти впливу штучного інтелекту на продуктивність та нерівність. Важливо зазначити, що нерівність також впливає на процес впровадження штучного інтелекту. Спостерігається, що більш розвинені країни краще адаптуються до нових технологій, тоді як менш розвинені країни часто стикаються з негативними наслідками їх упровадження, що у подальшому поглиблює існуючу нерівність. М. Розер зауважує, що сьогоднішня глобальна нерівність є наслідком двох століть нерівного прогресу. Вчений акцентує увагу на тому, що у сучасному світі виникнення глобальної нерівності можливостей пов'язане з нерівністю у доступі до здоров'я, матеріальних ресурсів, освіти та інших важливих сфер життя (Roser, 2019). Отже, цей аспект відображає цілісну соціально-економічну картину, де розподільчі відносини визначають функціо-

нування цих сфер. Фактично механізми розподілу є ключовим чинником, що впливає на рівень глобальної нерівності, оскільки вони визначають, як ресурси і можливості розподіляються між різними сегментами суспільства.

Висновок

Функціонування та розвиток механізму розподільчих відносин є складним та динамічним процесом, що визначається не лише внутрішніми факторами, але й прямим впливом зовнішніх чинників. Цей вплив проникає всередину самого виробничого процесу, взаємодіючи з елементами розподілу. Розвиток технологій, зокрема поява Інтернету, визначає сучасний контекст інформаційно-мережевої економіки. Нові IT-рішення та розвиток штучного інтелекту мають значний вплив на систему розподілу в її сукупності, охоплюючи всі її аспекти. Такий розвиток змінює акценти у факторах виробництва та перетворює взаємодію всіх його складових, що породжує нові форми елементів розподільчого механізму. Слід відзначити, що розвиток технологій має подвійний вплив. З одного боку, він сприяє підвищенню продуктивності праці та підвищенню рівня оплати в окремих сферах індустрії, а також відкриває нові глобальні можливості для бізнесу. З іншого боку, актуалізуються питання нерівності, бідності, безробіття, соціальної справедливості тощо. Ціль виробництва полягає в задоволенні потреб людей, що вказує на те, що метою розподілу є забезпечення справедливого розподілу доходів з метою підвищення добробуту суспільства. Отже, результати розподілу стають відображенням всього механізму функціонування розподільчих відносин. Відповідно, розгляд процесів розподільчих відносин не може зводитись тільки до суто економічного опису. Це взаємодія соціального та економічного, де вони не існують окремо. Хоча вони не можуть бути відокремлені один від одного, це не зменшує значення категорій "економічне" і "соціальне". Навпаки, вказує на те, що економічні та соціальні функції розподільчих відносин тісно взаємопов'язані і взаємопроникні, не обмежуються конкретними формами розподільчих відносин. Це охоплює доступність медичної допомоги, освіти, культурних

ресурсів, соціального захисту та харчування. Зазначені фактори зі свого боку безпосередньо впливають на людський капітал на рівні окремої людини, країни та глобально. Таким чином, утворюється ланцюжок взаємодій та наслідків, який відображає структурну логіку функціонування розподільчих відносин у контексті інформаційно-мережевої економіки. Цей ланцюжок складається з таких ключових елементів: 1) технології, що визначають розвиток; 2) механізм розподільчих відносин, який визначає, як ресурси розподіляються у суспільстві; 3) якість життя, яка визначається доступністю основних благ і послуг; та 4) добробут суспільства в цілому, який залежить від ефективності цих процесів для досягнення гармонійного розвитку. Таку взаємодію можна подати у вигляді схеми (рис. 4).

Рисунок 4. Соціально-економічна взаємодія механізму розподільчих відносин

Джерело: складено автором.

Отже, можна визначити певне мережеве середовище, що відображає внутрішню взаємодію його елементів, де механізм розподільчих відносин виступає окремим компонентом зі своєю власною внутрішньою системою, яка взаємодіє із зовнішніми складовими та утворює нову соціально-економічну основу для подальшого розвитку суспільства.

Література

1. Білецька Л.В., Білецький О.В., Савич В.І. (2009). Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка): навч. пос., 2-ге вид. перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури. 688 с.
2. Гриценко А. А. (2020). Економіко-інформаційний імператив нової статистичної парадигми: монографія / НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозів. НАН України". Київ. 436 с.
3. Маслов А. О. (2016). Інформаційна економіка: становлення, структура та теоретичне осмислення : монографія / М-во освіти і науки. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 2-е вид. Київ: ВПЦ "Київський університет". 511 с.
4. Протасов О. О. (2016). Системна концепція еволюції біосфери і сучасна екологічна криза. *Вісник НАН України*. №4. С. 53–63. <https://doi.org/10.15407/vsn2016.04.053>
5. Сміт А. (2001). Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй. Київ. 593 с.
6. Тютюнникова С.В., Бервено О.В. (2021). Вплив процесу цифровізації економіки на молодіжне безробіття. *Економічна теорія та право*. №1. С. 46–63. <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2021-44-1-46>
7. Яненкова І. Г. (2023). Цифрова індустріалізація як чинник економічної динаміки. *Економічна теорія*. № 3. С. 84–99. <https://doi.org/10.15407/etet2023.03.084/>
8. Borowiecki, M. et. al. (2021). The impact of digitalisation on productivity: Firm-level evidence from the Netherlands. *OECD Economics Department Working Papers*. No. 1680. OECD Publishing. Paris. <https://doi.org/10.1787/e800ee1d-en>.
9. Cazzaniga M. et. al. (2024). Gen-AI: Artificial Intelligence and the Future of Work. *IMF Staff Discussion Note SDN2024/001*, International Monetary Fund, Washington, DC. <https://doi.org/10.5089/9798400262548.006>
10. Keynes J. (1997). The general theory of employment, interest and money. Prometheus; Reprint edition. P. 493.
11. McKinsey & Company. (2023). Exploring opportunities in the generative AI value chain. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/quantumblack/our-insights/exploring-opportunities-in-the-generative-ai-value-chain#/>
12. Olczyk M. and Kuc-Czarnecka M. (2022). Digital transformation and economic growth – DESI improvement and implementation. *Technological and Economic Development of Economy*. 28(3). Pp. 775–803. <https://doi.org/10.3846/tede.2022.16766>.

13. Roser M. (2019). Global Inequality of Opportunity. Published online at OurWorldInData.org. URL: <https://ourworldindata.org/global-inequality-of-opportunity/>

14. Sledziewska K. and Wloch R. (2021). The foundations of the digital economy. <https://doi.org/10.4324/9781003144359-1>

Надходження до редакції 13 квітня 2024 року

Прорецензовано 23 квітня 2024 року

Підписано до друку 29 червня 2024 року

References

1. Biletska, L.V., Biletskyi, O.V., Savych, V.I. (2009). Economic theory (Political economy. Microeconomics. Macroeconomics). Textbook. 2nd ed. revised and supplemented. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

2. Grytsenko, A.A. (2020). Economic and informational imperative of the new statistical paradigm: monograph / NAS of Ukraine, State Institution "Institute for Economics and Forecasting". National Academy of Sciences of Ukraine". Kyiv [in Ukrainian].

3. Maslov, A. O. (2016). Information economy: formation, structure and theoretical understanding: monograph / Ministry of Education and Science; Taras Shevchenko National University of Kyiv. 2nd edition. Kyiv: VPTs "Kyivskiy universytet" [in Ukrainian].

4. Protasov, O. O. (2016). The systemic concept of biosphere evolution and the modern ecological crisis. *VPTs "Kyivskiy universytet" – Visnyk of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 4, 53-63. <https://doi.org/10.15407/vsn2016.04.053> [in Ukrainian]

5. Smith, A. (2001). The welfare of nations. A study of the nature and causes of the welfare of nations. Kyiv [in Ukrainian].

6. Tyutyunnikova, S. V., Berveno, O. V. (2021). The impact of the digitalization of the economy on youth unemployment. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic theory and law*, 1, 46-63. <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2021-44-1-46> [in Ukrainian].

7. Yanenkova, I.G. (2023). Digital industrialization as a factor of economic dynamics. *Ekonom. teor. – Economic theory*, 3, 84-99. <https://doi.org/10.15407/etet2023.03.084> [in Ukrainian].

8. Borowiecki, M. et. al. (2021). The impact of digitalisation on productivity: Firm-level evidence from the Netherlands. *OECD Economics Department Working Papers*, 1680. OECD Publishing. Paris. <https://doi.org/10.1787/e800ee1d-en>.

9. Cazzaniga, M. et. al. (2024). Gen-AI: Artificial Intelligence and the Future of Work. *IMF Staff Discussion Note SDN2024/001*, International Monetary Fund, Washington, DC. <https://doi.org/10.5089/9798400262548.006>

10. Keynes, J. (1997). The general theory of employment, interest and money. Prometheus; Reprint edition.

11. McKinsey & Company. (2023). Exploring opportunities in the generative AI value chain. Retrieved from

<https://www.mckinsey.com/capabilities/quantumblack/our-insights/exploring-opportunities-in-the-generative-ai-value-chain#/>

12. Olczyk, M. and Kuc-Czarnecka, M. (2022). Digital transformation and economic growth – DESI improvement and implementation. *Technological and Economic Development of Economy*, 28(3), 775-803. <https://doi.org/10.3846/tede.2022.16766>.

13. Roser M. (2019). Global Inequality of Opportunity. Published online at OurWorldInData.org. Retrieved from <https://ourworldindata.org/global-inequality-of-opportunity/>

14. Sledziewska K. and Wloch R. (2021). The foundations of the digital economy. <https://doi.org/10.4324/9781003144359-1>

Received on April 13, 2024.

Reviewed April 23, 2024

Signed before printing June 29, 2024